

ISSN 2311-5491

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

НАУКОВИЙ ЧАСОПИС

НАЦІОНАЛЬНОГО ПЕДАГОГІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
ІМЕНІ М. П. ДРАГОМАНОВА

Серія 5

Педагогічні науки:
реалії та перспективи

Випуск 69

Київ
2019

ФАХОВЕ ВИДАННЯ
затверджено наказом Міністерства освіти і науки України (додаток 7)
від 21.12.2015 р. № 1328 (педагогічні науки)

Державний комітет телебачення і радіомовлення України
Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації Серія КВ № 23508-13348 ПР від 03.08.2018 р.

**Науковий журнал включено до міжнародної наукометричної бази
Index Copernicus International (Республіка Польща)**

Офіційний сайт видання: www.chasopys.ps.npu.kiev.ua

Схвалено рішенням Вченої ради НПУ імені М. П. Драгоманова
(протокол № 14 від 05 червня 2019 р.)

Редакційна рада:

- В. П. Андрущенко* – доктор філософських наук, професор, академік НАПН України, член-кореспондент НАН України, ректор НПУ імені М. П. Драгоманова (*голова Редакційної ради*);
В. І. Бондар – доктор педагогічних наук, професор, академік НАПН України;
Р. М. Вернидуб – доктор філософських наук, професор;
В. Б. Євтух – доктор історичних наук, професор, академік НАН України;
І. І. Дробот – доктор історичних наук, професор;
М. І. Жалдак – доктор педагогічних наук, професор, академік НАПН України;
А. А. Зернецька – доктор філологічних наук, професор;
Л. І. Мацько – доктор філологічних наук, професор, академік НАПН України;
О. С. Падалка – доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент НАПН України;
В. М. Синьов – доктор педагогічних наук, професор, академік НАПН України;
Г. М. Торбін – доктор фізико-математичних наук, професор (*заступник голови Редакційної ради*);
М. І. Шут – доктор фізико-математичних наук, професор, академік НАПН України.

Редакційна колегія серії:

- В. І. Бондар* – доктор педагогічних наук, професор, дійсний член НАПН України;
О. В. Биковська – доктор педагогічних наук, професор;
В. В. Борисов – доктор педагогічних наук, професор;
Л. П. Вовк – доктор педагогічних наук, професор;
Беата Гурніцка – доктор Phd Опольського ун-ту (Республіка Польща);
М. І. Жалдак – доктор педагогічних наук, професор, дійсний член НАПН України;
М. С. Корець – доктор педагогічних наук, професор;
Л. А. Куліш – кандидат педагогічних наук, доцент (*відповідальний секретар*);
Л. Л. Макаренко – доктор педагогічних наук, професор (*головний редактор*);
М. М. Марусинець – доктор педагогічних наук, професор;
В. Д. Сиротюк – доктор педагогічних наук, професор;
В. М. Слабко – доктор педагогічних наук, професор;
Фабіан Андрушкевич – доктор педагогічних наук, професор (Опольський ун-т, Республіка Польща);
О. П. Хижна – доктор педагогічних наук, професор;
С. М. Яшанов – доктор педагогічних наук, професор.

Н 34 **НАУКОВИЙ ЧАСОПИС НАЦІОНАЛЬНОГО ПЕДАГОГІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ М. П. ДРАГОМАНОВА.** Серія 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи. – Випуск 69 : збірник наукових праць / М-во освіти і науки України, Нац. пед. ун-т імені М. П. Драгоманова. – Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2019. – 328 с.

УДК 37.013(006)

У статтях розглядаються результати теоретичних досліджень і експериментальної роботи з питань педагогічної науки; розкриття педагогічних, психологічних та соціальних аспектів, які обумовлюють актуалізацію поставленої проблеми і допоможуть її вирішувати на сучасному етапі розвитку освіти.

ЗМІСТ

<i>Алексєєнко-Лемовська Л. В.</i> СКЛАДНИКИ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВИХОВАТЕЛІВ ЗАКЛАДІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ: ПЕДАГОГІЧНА МАЙСТЕРНІСТЬ, ПЕДАГОГІЧНА ТВОРЧІСТЬ.....	5
<i>Байрамов Руслан Халік огли</i> ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СУМО В ХАРКІВСЬКІЙ ОБЛАСТІ.....	10
<i>Балабан Я. Р.</i> СИСТЕМА ЕЛЕКТРОННОЇ ПІДТРИМКИ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ ЯК НОВИЙ ЩАБЕЛЬ У СИСТЕМІ ОСВІТИ.....	14
<i>Березівська Л. Д.</i> ІДЕЇ В. О. СУХОМЛИНСЬКОГО ПРО РОЛЬ УЧИТЕЛЯ У ВИХОВАННІ В УЧНІВ ПАТРІОТИЧНИХ ПОЧУТТІВ У РУСЛІ РОЗБУДОВИ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ.....	19
<i>Богомолова Н. М.</i> ПРОБЛЕМА ФОРМУВАННЯ РИС ГРОМАДЯНСЬКОСТІ У СТАРШОКЛАСНИКІВ У СУЧАСНИХ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ.....	23
<i>Бухнієва О. А., Банкул Л. Д.</i> САМООСВІТНЯ ДІЯЛЬНІСТЬ У ПРОЦЕСІ ІНСТРУМЕНТАЛЬНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИКИ.....	28
<i>Васильєва М. П.</i> СПІВВІДНОШЕННЯ ПЕДАГОГІЧНИХ І АНДРАГОГІЧНИХ ОСНОВ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ В РІЗНОВІКОВІЙ НАВЧАЛЬНІЙ ГРУПІ.....	31
<i>Великжаніна Д. В.</i> ДІАГНОСТИКА ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПЕДАГОГІВ ДО ФОРМУВАННЯ ЖИТТЄВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ПІДЛІТКІВ У ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ.....	35
<i>Гнатів З. Я.</i> УНІВЕРСИТЕТ ЯК СТРАТЕГІЧНИЙ РЕСУРС РОЗВИТКУ СУСПІЛЬСТВА: ІНСТИТУЦІЯ ТА ТРАНСФОРМАЦІЯ.....	42
<i>Гордійчук С. В.</i> ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ОСВІТНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЗАКЛАДУ МЕДИЧНОЇ ОСВІТИ ШЛЯХОМ ВПРОВАДЖЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ.....	46
<i>Грицаєнко Л. М.</i> САМОСТІЙНА РОБОТА СТУДЕНТІВ ЯК ПРОЦЕС САМОВИХОВАННЯ, САМОРОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ.....	50
<i>Губіна О. Ю.</i> СТАН РОЗРОБЛЕНОСТІ ПРОБЛЕМИ ВІДКРИТОЇ ОСВІТИ ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ ФІЛОСОФСЬКИХ ДОСЛІДЖЕНЬ.....	55
<i>Дмитрієва Н. С.</i> ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ З ХАТХА-ЙОГИ З ДІТЬМИ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ.....	58
<i>Долгопол О. О.</i> УДОСКОНАЛЕННЯ НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВІРТУАЛЬНОГО ІНФОРМАЦІЙНОГО СЕРЕДОВИЩА З ДИСЦИПЛІНИ «УКРАЇНСЬКА МОВА ЗА ПРОФЕСІЙНИМ СПРЯМУВАННЯМ».....	61
<i>Железняк О. В., Цокур О. С.</i> РЕЗУЛЬТАТИ ЕКСПЕРИМЕНТУ З ФОРМУВАННЯ ПЕДАГОГІЧНОГО ПРОФЕСІОНАЛІЗМУ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ РОМАНО-ГЕРМАНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ ЯК СУБ'ЄКТІВ ТА ОРГАНІЗАТОРІВ ГЕНДЕРНОЇ ОСВІТИ УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ.....	65
<i>Жозе да Коста Г. О.</i> ПРОЄКТНА ДІЯЛЬНІСТЬ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ЗАКЛАДУ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ.....	69
<i>Завражна О. М.</i> ОСОБЛИВОСТІ МЕТОДИКИ ФОРМУВАННЯ ПОНЯТТЯ «УЗАГАЛЬНЕНІ СИЛИ» В ПРОЦЕСІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ФІЗИКИ.....	74
<i>Івершинь А. Г.</i> ХУДОЖНЬО-ТВОРЧА КОМПЕТЕНТНІСТЬ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ЗАКЛАДІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ЯК ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА.....	78

<i>Ілліна О. В.</i> СОЦІАЛЬНА МОТИВАЦІЯ ОБДАРОВАНИХ ШКОЛЯРІВ.....	83
<i>Ісаєва І. Ф.</i> ОРГАНІЗАЦІЯ ТА ЗМІСТ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ПЕРСОНАЛУ НИЖЧОЇ ЛАНКИ ФЕДЕРАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ НІМЕЧЧИНИ.....	86
<i>Капінус О. С.</i> КОМПЕТЕНТІСНИЙ ПІДХІД ЩОДО ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ СУБ'ЄКТНОСТІ МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ.....	92
<i>Кирилюк А. В.</i> МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ РОЗРОБЛЕННЯ ІДЕЇ «ДИТИНОЦЕНТРИЗМУ» У ДИСКУРСІ СУЧАСНОГО ПЕДАГОГІЧНОГО ЗНАННЯ.....	97
<i>Коваль Л. В.</i> КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ МОДЕЛЮВАННЯ УРОКУ В УМОВАХ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ.....	101
<i>Короткова Л. І.</i> ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ СФЕРИ ПОСЛУГ У НАУКОВІЙ ЛІТЕРАТУРІ ТА ПЕДАГОГІЧНІЙ ПРАКТИЦІ.....	105
<i>Коротун О. В.</i> ОСНОВИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ІНФОРМАТИКИ В ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ.....	109
<i>Кравець Р. А.</i> ОСОБЛИВОСТІ ВИКЛАДАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ В УМОВАХ ІНТЕРНАЦІОНАЛІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ.....	113
<i>Кримчак Л. Ю.</i> ДУАЛЬНА ФОРМА НАВЧАННЯ ЯК ПРОЯВ СОЦІАЛЬНОГО ПАРТНЕРСТВА.....	117
<i>Лещій Н. П.</i> ДІАГНОСТИКА ФУНКЦІОНАЛЬНОГО СТАНУ ТА ФІЗИЧНОЇ ПІДГОТОВЛЕНОСТІ ДІТЕЙ ЗІ СКЛАДНИМИ ПОРУШЕННЯМИ РОЗВИТКУ В УМОВАХ НАВЧАЛЬНО-РЕАБІЛІТАЦІЙНОГО ЦЕНТРУ.....	121
<i>Мартинець Л. А.</i> ДО ПИТАННЯ ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ УЧИТЕЛІВ ВЕЛИКОБРИТАНІЇ, КАНАДИ, США.....	125
<i>Меняйло В. І.</i> ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ КАДРОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОЦЕСУ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ДОКТОРІВ ФІЛОСОФІЇ ДО ДОСЛІДНИЦЬКО-ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	128
<i>Михайлішина К. І.</i> АНАЛІЗ ЕЛЕМЕНТІВ СУЧАСНОГО УРОКУ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ ТА ЙОГО ОРГАНІЗАЦІЯ.....	132
<i>Москальова Л. Ю., Жейнова С. С., Єрьоміна Л. Є.</i> ФОРМУВАННЯ ТВОРЧОЇ ОСОБИСТОСТІ ДИТИНИ ПЕРЕДШКІЛЬНОГО ВІКУ ЯК СОЦІАЛЬНА ПОТРЕБА СЬОГОДЕННЯ: АНАЛІЗ ЗАКОРДОННИХ ДОСЛІДЖЕНЬ.....	136
<i>Незамай М. І.</i> АДАПТАЦІЯ ТА ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИЙ СУПРОВІД ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ З ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ РОДИН.....	139
<i>Ніколенко Л. І.</i> СУТНІСТЬ І СТРУКТУРА ПРОФЕСІЙНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ ВИКЛАДАЧІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА.....	144
<i>Ніконенко Т. В.</i> МОДЕЛЬ ПІДГОТОВКИ МАГІСТРІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ ДО ЗАСТОСУВАННЯ ТЕХНОЛОГІЇ КОНТЕКСТНОГО НАВЧАННЯ.....	148
<i>Новосадова С. А.</i> ЕТАПИ ФОРМУВАННЯ ТВОРЧОЇ САМОСТІЙНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ МУЗИКИ В ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ МУЗИЧНО-ТЕОРЕТИЧНИХ ДИСЦИПЛІН.....	153
<i>Пагура Т. І.</i> ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВИХОВАННЯ ПІДРОСТАЮЧОГО ПОКОЛІННЯ НА ІДЕЯХ МИРУ.....	157
<i>Пасічник О. О.</i> СУЧАСНІ ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ ЯК ЗАСІБ САМОРЕАЛІЗАЦІЇ СТУДЕНТІВ В ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ ЗВО.....	162

<i>Паславська І. С.</i> РИЗИК-МЕНЕДЖМЕНТ ФАКУЛЬТЕТУ ВИЩОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ.....	166
<i>Перерва В. В.</i> МАТРИЧНА МОДЕЛЬ РІВНІВ ПРОФЕСІЙНО-ТЕРМІНОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ПЕДАГОГА.....	170
<i>Підлипняк І. Ю., Дука Т. М.</i> ПРОФЕСІЙНЕ ВИГОРАННЯ ПЕДАГОГІВ: ПРОФІЛАКТИКА ТА ПОДОЛАННЯ.....	175
<i>Пліско Є. Ю.</i> ЩОДО ОРГАНІЗАЦІЇ З'ЇЗДІВ ПРЕДСТАВНИКІВ ВИПРАВНИХ ЗАКЛАДІВ ДЛЯ НЕПОВНОЛІТНІХ НАПРИКІНЦІ ХІХ – ПОЧАТКУ ХХ СТОЛІТТЯ.....	179
<i>Плющик Є. В., Малішевська І. В.</i> ПРОБЛЕМА СТВОРЕННЯ АКТИВНОГО СЛОВНИКА В ДІТЕЙ ІЗ ЗАГАЛЬНИМ НЕДОРОЗВИНЕННЯМ МОВЛЕННЯ З ЕЛЕМЕНТАМИ ОРХЕСТИЧНОГО ВИХОВАННЯ.....	183
<i>Побоча Т. Д.</i> ЗМІСТОВІ ТА ОРГАНІЗАЦІЙНІ ПРІОРИТЕТИ ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ ВЧИТЕЛІВ НАПЕРЕДОДНІ ОСВІТНЬОЇ РЕФОРМИ 1958 РОКУ.....	187
<i>Подковирофф Нанушка</i> ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА РЕАЛІЗАЦІЇ ЗАВДАНЬ МІЖКУЛЬТУРНОЇ ОСВІТИ У ФРАНЦІЇ.....	193
<i>Пономарьова Г. Ф.</i> ЕЙДЖИЗМ ЯК ПРОБЛЕМА ФОРМУВАННЯ ДУХОВНО-МОРАЛЬНИХ ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ У СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ.....	198
<i>Поченюк Я. В.</i> ТЕРМІНОЛОГІЧНИЙ, ЗМІСТОВИЙ І СТРУКТУРНИЙ АСПЕКТИ КОМУНІКАТИВНО-СТРАТЕГІЧНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ.....	203
<i>Раус В. В.</i> ОСОБЛИВОСТІ ВИБОРУ РЕСУРСІВ ДЛЯ РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ В СИСТЕМІ НЕФОРМАЛЬНОЇ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ.....	207
<i>Рубель І. С.</i> АНАЛІЗ РЕЗУЛЬТАТІВ ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНОЇ РОБОТИ З ФОРМУВАННЯ ВІЗУАЛЬНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА В ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ.....	210
<i>Севастюк М. С., Слабко В. М.</i> СУЧАСНА ПОЧАТКОВА ШКОЛА В ОСВІТНІХ ВИМІРАХ ВАСИЛЯ СУХОМЛІНСЬКОГО.....	215
<i>Сироєжко О. В.</i> МУЗИЧНО-ЕСТЕТИЧНЕ ВИХОВАННЯ ПІДЛІТКІВ У ДИТЯЧОМУ ОРКЕСТРІ НАРОДНИХ ІНСТРУМЕНТІВ.....	219
<i>Сич Т. В.</i> АНАЛІЗ ТЕМАТИКИ ДИСЕРТАЦІЙНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ ПРОБЛЕМ УПРАВЛІННЯ ОСВІТОЮ, ЗАХИЩЕНИХ У 2000–2007 РОКІВ.....	223
<i>Солоня Ю. О.</i> ЗАСТОСУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ПІДТРИМКИ ПІД ЧАС ПРОЕКТУВАННЯ ДОСЛІДНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ БІОЛОГІЇ В УМОВАХ АДАПТИВНОГО НАВЧАННЯ.....	228
<i>Стеблюк С. В.</i> КОНЦЕПЦІЯ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ З ПІДПРИЄМНИЦТВА, ТОРГІВЛІ ТА БІРЖОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	237
<i>Степанова А. О.</i> ДУХОВА МУЗИКА Й ДУХОВА ОСВІТА: ІСТОРИОГРАФІЯ ТА РЕАЛЬНІСТЬ.....	241
<i>Струк А. В.</i> КОМУНІКАТИВНИЙ ПІДХІД У ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ.....	248
<i>Стрюк К. М.</i> ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ З КОМП'ЮТЕРНОЇ ІНЖЕНЕРІЇ.....	251

<i>Сяська І. О.</i> СТРУКТУРНІ КОМПОНЕНТИ, КРИТЕРІЇ ТА РІВНІ СФОРМОВАНОСТІ ЕКОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПРИРОДНИЧИХ ДИСЦИПЛІН.....	255
<i>Taimasov Yu. S., Zub O. V., Turchynov A. V.</i> ANALYSIS OF APPROACHES TO THE “INDIVIDUAL SELF-SAVING” CONCEPT IN PSYCHOLOGICAL AND PEDAGOGICAL LITERATURE.....	260
<i>Фрумкіна А. Л.</i> АКТУАЛЬНОСТЬ И СУЩНОСТЬ ПОДГОТОВКИ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ НАЧАЛЬНЫХ КЛАССОВ К ОБУЧЕНИЮ ШКОЛЬНИКОВ ПРАКТИЧЕСКИМ ДИСЦИПЛИНАМ НА ИНОСТРАННОМ ЯЗЫКЕ... 264	264
<i>Хижняк І. А., Ляшов Н. М.</i> ПРИЙОМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ УМІНЬ СТУДЕНТІВ-ФІЛОЛОГІВ РОЗУМІТИ ТЕКСТИ ЗАРУБІЖНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	268
<i>Черепаня М. Т.</i> СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНІ ОСНОВИ СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТКУ ЗАКЛАДІВ ІНТЕРНАТНОГО ТИПУ В ЗАКАРПАТТІ В 1919–1939 РОКАХ.....	272
<i>Шкафарак О. В.</i> ПРОБЛЕМА ХУДОЖНЬО-ЕСТЕТИЧНОГО ВИХОВАННЯ НА УРОКАХ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ.....	277
<i>Шостак І. І.</i> СТАТИСТИЧНИЙ АНАЛІЗ ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНОЇ АПРОБАЦІЇ МЕТОДИКИ ФОРМУВАННЯ У МАЙБУТНІХ ФІНАНСИСТІВ АНГЛОМОВНОЇ ЛЕКСИЧНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ У ПРОЦЕСІ ЧИТАННЯ ПРОФЕСІЙНО-ОРІЄНТОВАНИХ ТЕКСТІВ.....	281
<i>Штика Ю. М.</i> ФОРМИ ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАННЯ СТУДЕНТІВ ЕКОНОМІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ, СПРЯМОВАНИХ НА РОЗВИТОК ЇХ АНАЛІТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ.....	285
<i>Шумило М. Ю.</i> МЕДИЧНА ОСВІТА У США ПІСЛЯ ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ.....	289
<i>Щерба Н. С.</i> ОСОБЛИВОСТІ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ СТАРШОКЛАСНИКІВ ІЗ ДЦП.....	293
<i>Якубовська М. С.</i> ДОСВІД НАУКОВОЇ ШКОЛИ АКАДЕМІКА Н. Г. НИЧКАЛО В СИСТЕМІ ВИЩОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ШКОЛИ СУЧАСНОСТІ: КУЛЬТУРОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ.....	297
<i>Ярошенко О. В.</i> СТРУКТУРНА МОДЕЛЬ ІНШОМОВНОЇ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ.....	301
<i>Марусинець М. М., Макаренко Л. Л.</i> ВАСИЛЬ СУХОМЛІНСЬКИЙ І РОЗВИТОК ПРОФЕСІЙНОГО АКМЕ ВЧИТЕЛЯ.....	306

УДК 378:881.111.1

DOI <https://doi.org/10.31392/2311-5491/2019-69.26>

Кравець Р. А.

ОСОБЛИВОСТІ ВИКЛАДАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ В УМОВАХ ІНТЕРНАЦІОНАЛІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ

Розглянуто переваги й недоліки інтернаціоналізації освітнього простору. Описано особливості викладання іноземної мови в умовах інтернаціоналізації закладів вищої освіти. Класифіковано цілі інтернаціоналізації на дві групи: академічні й економічні. Визначено місце іноземної мови в досягненні зазначених цілей. Проаналізовано дані про рівень інтернаціоналізації вітчизняних ЗВО, оприлюднені Українським державним центром міжнародної освіти при Міністерстві освіти і науки України станом на 2018–2019 навчальний рік. Досліджено інтернаціоналізацію освітнього простору як внутрішній та зовнішній процеси. Визначено основні напрями діяльності університетів у контексті розвитку внутрішньої інтернаціоналізації: включення до навчальних планів обов'язкових і факультативних «інтернаціональних» дисциплін; доповнення змісту традиційних дисциплін міжнародними темами та прикладами; розроблення навчальних планів, розрахованих на іноземних студентів; упровадження навчальних планів з підготовки студентів до роботи у міжнародних компаніях; викладання дисциплін іноземними мовами; створення регіональних і тематичних студій, які в інформаційному аспекті охоплюють декілька країн; залучення до навчального процесу закордонних викладачів і науковців; створення віртуальної аудиторії студентів різних країн; відкриття курсів з культури різних народів світу, міжкультурної комунікації, країнознавства, ділової іноземної мови. Виокремлено ключові компоненти зовнішньої інтернаціоналізації: академічна мобільність студентів; мобільність викладачів та науковців; створення й реалізація спільних із закордонними закладами вищої освіти науково-дослідницьких проєктів, реалізація програм подвійних дипломів; відкриття філіалів за кордоном. Доведено, що ефективність викладання іноземної мови в умовах інтернаціоналізації освітнього простору підпорядкована специфічним принципам, оскільки визначають зміст, організацію, форми і методи навчально-виховної роботи. Обґрунтовано необхідність розроблення навчальних планів для іноземних студентів та викладання фахових дисциплін іноземною мовою.

Ключові слова: ЗВО, іноземна мова, інтернаціоналізація, комунікація, мобільність, освітній простір, педагогічна технологія, принципи навчання.

Інтернаціоналізація є важливою ознакою розвитку сучасного ЗВО. До її найбільших переваг відносять досягнення міжнародних стандартів якості освіти, універсалізацію знань, активізацію академічної мобільності, розширення доступності освіти, посилення її інноваційної складової, зміцнення міжнародного співробітництва. Загалом цілі інтернаціоналізації освітнього простору можна класифікувати на дві групи: академічні й економічні. Академічні цілі спрямовані на підвищення якості освіти та включають у себе інтернаціоналізацію навчальних курсів, організацію закордонного стажування студентів і професорсько-викладацького складу, участь наукових працівників у міжнародних конференціях і симпозіумах, програмах підвищення міжнародної конкурентоспроможності та репутації університету. До економічних цілей інтернаціоналізації відносять експорт освітніх послуг, відкриття закордонних філіалів, залучення іноземних абітурієнтів, розроблення програм дистанційного навчання, залучення грантів міжнародних організацій. У досягненні зазначених цілей вагоме місце посідає знання іноземної мови як засобу міжкультурної комунікації та інструменту інтернаціоналізації ЗВО.

Проблема інтернаціоналізації освітнього простору не була предметом спеціального дослідження у вітчизняній порівняльній педагогіці. Науковці розглядають інтернаціоналізацію в аспекті одного з першочергових завдань вищої освіти (Ю. Гришук, Т. Пилаєва, Г. Товканець, В. Яценко) поряд із формуванням міжкультурної компетентності студентів (Ю. Пассов, Р. Кравець, Н. Кузовлева, Б. Томалін, С. Стемплескі), реалізацією Болонського процесу, інтеграцією закордонної й національної освіти (Н. Грицик, В. Куприянова-Ашина, І. Татомир, Чанг Жу).

Метою статті є з'ясування рівня інтернаціоналізації вітчизняного освітнього простору, розгляд особливостей викладання іноземної мови в умовах інтернаціоналізації закладів вищої освіти й визначення компонентів зовнішньої та внутрішньої інтернаціоналізації.

За даними Українського державного центру міжнародної освіти при Міністерстві освіти і науки України, станом на 2018–2019 навчальний рік у вітчизняних закладах вищої освіти навчаються 75 605 іноземних студентів, вихідців із 154 країн світу. З них 66 131 (87,47 %) опановують основне навчання, 7270 (9,61 %) – мовну підготовку, 1480 (1,96 %) здобувають післядипломну освіту, 29 (0,04 %) беруть участь у програмах академічної мобільності, 695 (0,92 %) навчаються в аспірантурі та докторантурі. У порівнянні з 2013 роком кількість іноземних студентів (69 969) в 2014 році зменшилася на 6 797. Наступні 5 років спостерігаємо позитивну динаміку: 2014 р. – 63 172 чол., 2015 р. – 63 906 чол., 2016 р. – 64 066 чол., 2017 р. – 66310 чол., 2018 р. – 75605 чол. Найбільше студентів-іноземців приїхали до нас з Індії (14 958), Марокко (7 390), Азербайджану (6 228), Туркменістану (5 033), Нігерії (3 552), Єгипту (3 412), Туреччини (3 254), Китаю (2 721), Ізраїлю (2 460), Грузії (2 397) [3].

Привабливість України для іноземних абітурієнтів створює нові виклики перед системою вищої освіти. Інтернаціоналізація освітнього простору потребує структурних змін на рівні конкретного університету. Вона

стосується студентів, професорсько-викладацького складу, змістового наповнення навчальних програм, питань акредитації, керівництва й управління ЗВО. Тенденція інтернаціоналізації вищої освіти передбачає залучення іноземних студентів, організацію виробничих практик, програми обміну, розроблення міжнародних проєктів проведення спільних наукових досліджень, закордонне стажування, упровадження міжнародного компоненту в навчальні програми для посилення міжкультурної комунікації, використання нових інформаційних і педагогічних технологій у педагогічному процесі, дистанційне навчання, використання системи ECTS, видачу «подвійних» дипломів, забезпечення високих міжнародних рейтингів університетів, відкриття центрів міжнародних зав'язків та діяльності, створення відповідних інформаційних і консультаційних служб [2, с. 103]. Для інтернаціоналізації ЗВО характерні такі форми міжнародного співробітництва, як індивідуальна мобільність студентів та викладачів, мобільність освітніх програм, формування нових міжнародних стандартів вищої освіти, інтеграція в навчальні програми міжнародного виміру, створення освітніх альянсів (інституційне партнерство) [9, с. 444].

Інтернаціоналізація освітнього простору є багатокомпонентним процесом, який в загальному можна класифікувати на два види: внутрішній та зовнішній. Внутрішня інтернаціоналізація стосується інтернаціоналізації робочих навчальних програм та планів. Вона спрямована на формування міжкультурної компетентності студентів. У контексті розвитку внутрішньої інтернаціоналізації головними напрямками діяльності університетів стає включення до навчальних планів обов'язкових і факультативних «інтернаціональних» дисциплін, які розглядають національні та міжнародні питання (світова економіка, зовнішньоекономічна діяльність, міжнародне право, всесвітня історія, ділова іноземна мова тощо); доповнення змісту традиційних дисциплін міжнародними темами та прикладами; розроблення навчальних планів, розрахованих на іноземних студентів; упровадження навчальних планів з підготовки студентів до роботи у міжнародних компаніях; викладання дисциплін іноземними мовами та орієнтація на міжкультурну комунікацію, формування у молодого покоління полікультурних знань, умінь і навичок; розроблення міждисциплінарних навчальних планів на кшталт регіональних і тематичних студій, які в інформаційному аспекті охоплюють декілька країн; упровадження навчальних планів з «міжнародною» обов'язковою частиною, яку студенти опановують в зарубіжних ЗВО; залучення до навчального процесу закордонних викладачів і науковців; створення віртуальної аудиторії студентів різних країн; відкриття курсів з культури різних народів, міжкультурної комунікації, країнознавства, ділової іноземної мови [7, с. 34].

Із введенням кредитно-трансферної системи й вимогою надання гарантій якості вищої освіти значно зріс інтерес до питань оцінки якості діяльності ЗВО й ефективності їхньої роботи у контексті інтернаціоналізації. Тож Т. Пилаєва та В. Яценко цілком логічно виокремлюють такі ключові компоненти зовнішньої інтернаціоналізації: академічна мобільність студентів, яка уможливує отримання освіти за обраним напрямом підготовки в обраному ними університеті іншої країни; мобільність викладачів та науковців, яка ґрунтується на концепції міжнародного обміну знаннями й досвідом; створення й реалізація спільних із закордонними закладами вищої освіти науково-дослідницьких проєктів, реалізація програм подвійних дипломів; відкриття філіалів за кордоном [7, с. 34–35]. Під час проведеного дослідження ми дійшли висновку, що всі форми інтернаціоналізації освітнього простору є взаємообумовленими.

Отже, сьогодні більшість розвинених країн пропонують низку освітніх послуг, які вони розглядають як пріоритетну галузь експорту й нову форму міжнародних відносин, що сприяють реалізації економічних і геополітичних інтересів держави. До переваг включення держави у процес інтернаціоналізації освітнього простору належать поширення й запозичення передового досвіду викладання, навчання й виховання у ЗВО іншої країни; розроблення й впровадження сумісних навчальних та маркетингових програм; організація виробничих практик, інтенсивних курсів і літніх шкіл; індивідуальна студентська мобільність; наповнення університетів іноземцями й збереження власних наукових шкіл; обмін викладачами; стажування в зарубіжних університетах; розроблення міжкультурних програм на рівні конкретних навчальних закладів; використання нових інформаційних та педагогічних технологій в навчальному процесі; розширення партнерства з приватними провайдерами освітніх послуг з інших країн; прибуток від плати за навчання іноземних студентів, яка є традиційно вищою; розширення доступу до вищої освіти та поширення інституційної мобільності; покращення культурно-етнічного складу студентського контингенту; підвищення статусу й міжнародного іміджу ЗВО; створення транснаціональних віртуальних університетів, які працюють за програмами закордонного провайдера освітніх послуг; конструктивне співробітництво з міжнародними освітніми організаціями, департаментами освіти, навчально-виховними закладами різних країн та залучення нових стратегічних партнерів до освітньої діяльності; підготовка студентів до міжкультурної комунікації та посилення ролі полікультурної компетентності в інтернаціоналізації змісту вищої освіти; розвиток дистанційної освіти. Поряд із перевагами існують також деякі недоліки: загроза втрати кращих наукових кадрів; уповільнення притоку студентського контингенту; можлива втрата культурної та національної ідентичності тощо [8, с. 89–90].

На основі вивчення досвіду поширення власної культурної спадщини Великобританією, Китаєм і Німеччиною в умовах інтернаціоналізації освітнього простору ми висловлюємо міркування, співзвучне з позицією В. Куприянкової-Ашиної та Чанг Жу [5, с. 88], що ефективно розв'язання вищою освітою визначених завдань вимагає врахування мовного чинника. Інтернаціоналізація передбачає пошук балансу у використанні національної мови й англійської як загальноприйнятої *lingua franca*.

Викладання іноземної мови в умовах інтернаціоналізації потребує розроблення навчальних матеріалів на основі комунікативного й діяльнісного підходів, упровадження інноваційних педагогічних та інформаційних технологій, використання інтерактивних сенсорних екранів. У цьому процесі іноземна мова слугує не лише засобом міжкультурної комунікації, розширення культурних відносин і розповсюдження освітніх можливостей, але й засобом формування професійної та полікультурної компетентностей. Водночас варто зазначити, що український досвід у розробленні англійських навчальних програм і планів залишає бажати ліпшого. Кількість англійських навчальних планів у вітчизняних ЗВО є незначною. Зазвичай навчання іноземною мовою здійснюють в рамках програм подвійних дипломів. У зв'язку з цим Україна може запозичити корисний досвід у низки європейських країн (Австрії, Данії, Естонії, Ісландії, Іспанії, Латвії, Литви, Ліхтенштейну, Німеччини, Норвегії, Польщі, Чехії, Швейцарії, Швеції), де навчання на першому (бакалаврському) рівні вищої освіти ведеться переважно національною мовою, тоді як на другому (магістерському) рівні вищої освіти й в аспірантурі – англійською мовою.

Англійська мова як іноземна впливає на розширення загального світогляду й сприйняття навколишнього світу. Викладання її в умовах інтернаціоналізації освітнього простору підпорядковане загальним і специфічним тенденціям розвитку вищої освіти. З урахуванням цих тенденцій ми спираємося на загальнодидактичні (науковості, доступності, міцності, послідовності та систематичності, свідомості та активності, наочності, зв'язку теорії з практикою) та специфічні (діалогу культур, культуровідповідності, єдності національного та загальнолюдського, полікультурної толерантності, домінування проблемних культурознавчих завдань, автентичності, новизни, професійної спрямованості) принципи.

Принцип діалогу культур покликаний забезпечити студентів культурологічною інформацією про рідну та іноземні країни. Він конкретизується у таких завданнях: моделювання культурного простору; орієнтація на розвиток у студентів загальнопланетарного мислення, культурної неупередженості, готовності до міжкультурної комунікації, мовного та соціокультурного такту; розробка методичної моделі для повноцінного полікультурного й білінгвального виховання особистості студента; порівняння культур і цивілізацій з урахуванням опосередкованого й безпосереднього історико-культурного взаємовпливу; формування у студентів культури інтерпретації подій, явищ, фактів, ціннісних смислів рідної та іноземної культур; створення методичних і соціально-педагогічних умов підготовки студентів як суб'єктів діалогу культур до функціонування в ситуаціях міжкультурного спілкування під час закордонної практики.

З опорою на принцип культуровідповідності в методології навчання іноземної мови можна виокремити три головні завдання: під час формування індивідуума зважати на його природні задатки; робити це з опорою на національність; виховувати особистість відповідно до загальнолюдських цілей. Отже, принцип культуровідповідності в реалізуємо на індивідуальному, національному й інтернаціональному рівнях. Принцип єдності національного й загальнолюдського також вимагає поетапного втілення: формування в студентів ціннісного ставлення до культурологічного підходу в процесі вивчення іноземної мови та визначення свого місця в світі; становлення інтернаціональної свідомості, подолання стереотипів; набуття студентами міжкультурного досвіду та його реалізація у фаховій діяльності; розвиток позитивної національної ідентичності; усвідомлення взаємозв'язків національної культури із загальнолюдською [4, с. 212–241].

Реалізація принципу полікультурної толерантності вимагає дотримання таких правил: формувати систему демократичних цінностей і поглядів; розвивати у студентів вміння приймати й розуміти людей з іншою свідомістю, культурою, звичаями, традиціями тощо; виховувати психологічну готовність до взаємодії з етнофорами на основі емпатії. Для успішного запровадження принципу домінування проблемних культурознавчих завдань варто керуватися такими правилами: достовірно й неупереджено наповнювати завдання інформацією, оскільки видається багато літератури, яка містить спотворену інформацію про культуру іноземних країн; звертати увагу на когнітивний, мовний та соціокультурний рівні складності навчального матеріалу; стежити за ефективністю й методичною прийнятністю цих завдань [1, с. 124].

Використання автентичних матеріалів на заняттях значно підвищує мотивацію навчання, що є надзвичайно важливим. Опубліковані в провідних іноземних журналах і газетах статті уможливають обговорення зі студентами поточних проблем суспільного життя рідної країни, пошук шляхів їхнього розв'язання, розгляд власної національної культури через призму іноземних видань, порівняння тенденцій розвитку рідного соціуму й іноземного, мову якого вивчають. Здійснюючи пошук полікультурної інформації студенти мають дотримуватися аспектного розподілу матеріалу: ідентифікація культурної символіки; ознайомлення з «продуктами» різних культур; зосередження уваги на моделях повсякденної поведінки етнофорів; вивчення моделей спілкування, особливостей вербальної та невербальної комунікації; аналіз моральних цінностей та відношень, характерних для представників різних культур; вивчення традицій, звичаїв, національних особливостей їжі, одягу й відпочинку представників різних культур [10].

Новизна комунікативних ситуацій сприяє динамічності мовленнєвих умінь, яка досягається завдяки застосуванню евристичних завдань з професійно-орієнтованою полікультурною тематикою. Підтримувати інтерес до навчальної діяльності та підвищити продуктивність навчання допомагають оновлення змісту навчання й використання інноваційних технологій на заняттях з іноземної мови [6, с. 107–113]. Щодо використання принципу професійної спрямованості в полікультурній освіті, то він передбачає формування вмінь конструктивно застосовувати цінності інокультури, мову якої вивчають, у пов'язаних з їхньою навчально-професійною діяльністю ситуаціях міжкультурної комунікації.

Висновки. Ефективність викладання іноземної мови у закладах вищої освіти підпорядкована певним дидактичним принципам. Принципи навчання як фундаментальні положення визначають зміст, організацію, форми і методи навчально-виховної роботи. Вони становлять неабияку значущість для забезпечення успішної інтернаціоналізації вітчизняного освітнього простору й приведення його у відповідність до європейських стандартів. У представленому дослідженні іноземна мова слугує засобом навчання й інструментом інтернаціоналізації вищої освіти в Україні. Процеси інтернаціоналізації спонукають науковців, педагогів і методистів до розроблення навчальних планів для іноземних студентів та викладання фахових дисциплін іноземною мовою. Інтернаціоналізація сприяє прискореному розвитку ринку освітніх послуг, посиленню академічної мобільності професорсько-викладацького складу та студентів, вдосконаленню навчальних програм, підвищенню якості освіти.

Використана література:

1. Грицик Н. В. Принципи формування культурологічної компетенції майбутнього вчителя іноземної мови. *Perspektywy rozwoju nauki: zbiór raportów naukowych*. Gdańsk: Wydawca : Sp. zo. o. «Diamond trading tour», 2012. S. 121–126.
2. Гришук Ю. В. Організація навчання іноземних студентів в Україні як чинник інтернаціоналізації вищої освіти. *Неперервна професійна освіта : теорія і практика : наук.-метод. журн.* Київ, 2016. Вип. 1–2. С. 101–105.
3. Іноземні студенти в Україні. URL: <http://studyinukraine.gov.ua/uk/zhittya-v-ukraini/inozemni-studenti-v-ukraini> (дата звернення: 17.06.2019).
4. Кравець Р. А. Теоретичні і методичні основи полікультурної освіти майбутніх фахівців аграрної галузі : монографія. Вінниця : Планер, 2017. 434 с.
5. Куприянова-Ашина В. Э, Жу Ч. Интернационализация высшего образования: российские подходы. *Международные процессы : науч. журн.* Москва, 2013. № 2 (33). Т. 11. С. 86–94.
6. Пассов Е. И., Кузовлева Н. Е. Основы коммуникативной теории и технологии иноязычного образования : метод. пособ. для препод. русс. языка как иностранного. Москва : Русский язык, 2010. 626 с.
7. Пилаєва Т. В., Яценко В. В. Інтернаціоналізація вищої освіти: теоретичний аспект. *Педагогічні науки : зб. наук. праць.* Херсон, 2017. Вип. LXXX. Т. 3. С. 31–36.
8. Татомир І. Л. Популяризація процесів інтернаціоналізації як виклик системі вищої освіти держави. *Вісник соціально-економічних досліджень : зб. наук. праць.* Одеса, 2014. Вип. 1 (52). С. 86–91.
9. Товканець Г. В. Інтернаціоналізаційні процеси в розвитку європейської вищої освіти на початку XXI століття. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології : наук. журнал.* Суми, 2015. № 3. С. 441–451.
10. Tomalin B., Stempleski S. Cultural Awareness. Oxford : Oxford University Press, 2001. 168 p.

References:

1. Hrytsyk, N. V. (2012). Pryntsypy formuvannia kulturolohichnoi kompetentsii maibutnoho vchytelia inozemnoi movy [Principles of forming the cultural competence of a future foreign language teacher]. *Perspektywy rozwoju nauki: zbiór raportów naukowych*. Gdańsk: Wydawca: Sp. zo. o. «Diamond trading tour». pp. 121–126. [in Ukrainian].
2. Hryshchuk, Yu. (2016). Orhanizatsiia navchannia inozemnykh studentiv v Ukraini yak chynnyk internatsionalizatsii vyshchoi osvity [Organization of foreign students studying in Ukraine as a factor of internationalization of higher education]. *Continuing Professional Education: Theory and Practice: scientific methodic journal*. Kyiv. Issue 1–2. pp. 101–105. [in Ukrainian].
3. Inozemni studenty v Ukraini [Foreign students in Ukraine.] (2019). Available at: URL: <http://studyinukraine.gov.ua/uk/zhittya-v-ukraini/inozemni-studenti-v-ukraini>. [in Ukrainian].
4. Kravets, R. A. (2017). Teoretychni i metodychni osnovy polikulturnoi osvity maibutnikh fakhivtsiv ahrarnoi haluzi [Theoretical and methodical bases of the future agrarians' multicultural education]. Vynnytsia: Planer. 434 p. [in Ukrainian].
5. Kupriyanova-Ashina, V. & Zhu, Ch. (2013). Internatsionalizatsiia vyssheho obrazovaniia: rossiiskie podkhody [The internationalization of higher education: the Russian approach]. *International Processes: scientific journal*. Moscow. № 2 (33), Vol. 11. pp. 86–94. [in Russian].
6. Passov, E. Y. & Kuzovleva, N. E. (2010). Osnovy kommunikativnoi teorii i tekhnolohii inoiazynchnoho obrazovaniia [Bases of the communicative theory and technology of foreign language teaching]. Moscow: Russian Language. 626 p. [in Russian].
7. Pylaieva, T. V. & Yatsenko, V. V. (2017). Internatsionalizatsiia vyshchoi osvity: teoretychnyi aspekt [Internationalisation of higher education: theoretical aspect]. *Pedagogical sciences: collection of scientific works*. Kherson. Issue LXXX, Volume 3. pp. 31–36. [in Ukrainian].
8. Tatomyr, I. L. (2014). Populiaryzatsiia protsesiv internatsionalizatsii yak vyklyk systemi vyshchoi osvity derzhavy [Popularization of internationalisation processes as a challenge for the higher education system of the state]. *Socio-Economic Research Bulletin: collection of scientific works*. Odesa. Issue 1 (52). pp. 86–91. [in Ukrainian].
9. Tovkanets, H. V. (2015). Internatsionalizatsiini protsesy v rozvytku yevropeiskoi vyshchoi osvity na pochatku XXI stolittia [Internationalisation processes in the development of the European higher education at the beginning of the XXI century]. *Pedagogical Sciences: Theory, History, Innovative Technologies: scientific journal*. Sumy. № 3. pp. 441–451. [in Ukrainian].
10. Tomalin, B. & Stempleski, S. (2001). Cultural Awareness. Oxford: Oxford University Press. 168 p. [in English].

Kravets R. A. specificities of foreign language teaching in the conditions of internationalising the education space

The article deals with the advantages and disadvantages of internationalising the education space. The specificities of foreign language teaching in the conditions of internationalising higher education institutions have been described. The goals of internationalisation have been classified into two groups: academic and economic. The place of a foreign language in achieving these goals has been determined. The data on the level of internationalisation of domestic HEIs, published by the Ukrainian State Centre for International Education of the Ministry of Education and Science of Ukraine in 2018–2019 academic years, have been analyzed. Internationalisation of the education space as internal and external processes has been researched. The main directions of universities' activities in the context of developing the internal internationalisation have been defined: introducing core and elective «international» disciplines in the curricula; supplementing the content of traditional disciplines with

international themes and samples; elaborating the curricula developed for foreign students; implementing the curricula for training students for work in international companies; reading disciplines in foreign languages; creation of regional and thematic studies, which cover several countries in the informational aspect; involvement of foreign teachers and scholars in the educational process; setting up a virtual auditorium for students from different countries; launch of the courses on the culture of different peoples of the world, intercultural communication, country studies, business foreign language. The key components of external internationalization have been outlined: academic mobility of students; mobility of teachers and researchers; establishing and realization of joint research projects with foreign higher education institutions, implementation of double diploma programmes; launch of the departments abroad. It has been proved that the effectiveness of foreign language teaching in the conditions of internationalising the education space is subordinated to specific principles, as they determine the content, organization, forms and methods of educational work. The necessity of developing the curricula for foreign students and teaching of vocational disciplines in a foreign language has been substantiated.

Key words: communication, educational space, foreign language, HEI, internationalisation, mobility, pedagogical technology, teaching principles.

УДК 378.147.88

DOI <https://doi.org/10.31392/2311-5491/2019-69.27>

Кримчак Л. Ю.

ДУАЛЬНА ФОРМА НАВЧАННЯ ЯК ПРОЯВ СОЦІАЛЬНОГО ПАРТНЕРСТВА

Стаття присвячена обґрунтуванню дуальної форми навчання як прояву соціального партнерства, що є суспільно значущим для функціонування, підтримки та розвитку України. У межах статті визначено спектр проблем, які пов'язані не тільки з професійною підготовкою студентської молоді та працевлаштуванням випускників закладів вищої освіти, а і з активними змінами соціально-економічної політики країни. Доводиться необхідність побудови більш тісної співпраці між закладами вищої освіти та потенційними роботодавцями з метою формування у випускників такого рівня професійних знань, умінь та навичок, який відповідає потребам підприємства. Акцентовано увагу на розбіжностях, що стосуються дуальної форми навчання та її зв'язку з соціальним партнерством. На основі наукової літератури проведено аналіз місця та ролі дуального навчання в закладах вищої освіти задля економічної стабільності, розвитку та вдосконалення українського суспільства, розробки шляхів подолання труднощів. Висвітлено переваги дуального навчання для держави, підприємства (організації, установи), системи вищої освіти та студентів. Розглянуто ряд аспектів, на які звертають увагу сучасні дослідники: визначення перехідного періоду, задля здійснення перегляду цілей та завдань системи вищої освіти, корегування її основної місії; перегляд основ системи вищої освіти; необхідність підготовки фахівців для роботи у соціальному партнерстві підприємств; допуск студентів до виробничого процесу на підприємстві; переорієнтація, перепідготовка (чи підготовка) як педагогічних кадрів у закладах вищої освіти, так і кадрів на підприємствах. Детально описано ряд принципів, на яких базується дуальне навчання: практико-орієнтованість; комплексність; інтегративність; універсальність, гнучкість та варіативність змісту й технологій освітнього процесу; адаптивність; партнерство; відповідальність; інформаційна відкритість. Надано рекомендації щодо якісної підготовки кваліфікованих кадрів та гарантованого їх працевлаштування. Зроблено наголос на тому, що лише разом з роботодавцями, об'єднав власні зусилля, можливо провести модернізацію в професійній освіті вищої школи.

Ключові слова: професійна освіта, заклади вищої освіти, соціальне партнерство, дуальність, дуальна форма навчання, принципи дуального навчання.

Тенденції розвитку економіки країни впливають на процес формування та модернізацію системи професійної освіти, а також висувають перед закладами вищої освіти нове завдання – готувати фахівців відповідно до вимог запитів роботодавців.

Україна стикнулася з проблемами працевлаштування молодих професіоналів, які б відповідали реальним вимогам сучасного бізнесу. У результаті певна кількість випускників закладів вищої освіти (далі – ЗВО) залишається без першого робочого місця, від'їжджає за кордон у пошуках власної професійної самореалізації, що виступає фактором стримування розвитку економіки країни. З'являється колосальний спектр проблем, серед яких:

- вплив на систему вищої освіти нових вимог з боку підприємств, нових освітніх положень та очікувань;
- професійна освіта, ринок праці та рівень життя населення;
- проблеми адаптації випускників ЗВО до професійної діяльності на підприємстві;
- масштаби, причини та наслідки безробіття випускників ЗВО [1].

Вищезазначені проблеми породжують нові загрози у професійній освіті, що пов'язані з активними змінами соціально-економічної політики в Україні: великий процент не працевлаштованих; відсутність мотивації до отримання знань; не досконалі практичні навички для вирішення професійних завдань; не враховано запити бізнесу; збільшення навантаження на бюджет та гаманці тих, хто навчається; не впевненість майбутнього працівника у набутті першого робочого місця та ін. [4].